ELTE TáTK
TÁRSADALMI KAPCSOLATOK INTÉZETE
KULTURÁLIS ANTROPOLÓGIA
TANSZÉK

ELTE TTK
FÖLDRAJZ- ÉS FÖLDTUDOMÁNYI INTÉZET
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
TANSZÉK

ÚJ UTAKON
Társadalom-földrajzi kutatások a 21. század Magyarországán

Időpont:
2022. november 10.
csütörtök

Helyszín:
ELTE Lágymányosi Campus,
Északi tömb
0–100/C terem

ELTE TáTK
TÁRSADALMI KAPCSOLATOK INTÉZETE
KULTURÁLIS ANTROPOLÓGIA
TANSZÉK

ELTE TTK
FÖLDRAJZ- ÉS FÖLDTUDOMÁNYI INTÉZET
TÁRSADALOM- ÉS GAZDASÁGFÖLDRAJZI
TANSZÉK

A MAGYAR TUDOMÁNY ÜNNEPE 2022

ÚJ UTAKON
Társadalom-földrajzi kutatások a 21. század Magyarországán

Időpont: 2022. november 10. csütörtök

Helyszín: ELTE Lágymányosi Campus, Északi tömb 0–100/C terem

09:30-09:45

Megnyitó gondolatok a workshop céljáról (Bottlik Zsolt, Gyuris Ferenc, Prónai Csaba)

09:50-10:10 **TÁRSADALOMELMÉLET**

BARTA GÉZA PhD-hallgató, ELTE TTK FFI, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék
Territorialitás, lokalitás, identitás

10:10-10:15

Korreferátum: KISS MÁTÉ tanársegéd ELTE TáTK, Kulturális Antropológia Tanszék

10:20-10:40 **TUDOMÁNYTÖRTÉNET, TUDOMÁNYFÖLDRAJZ**

GYURIS FERENC dr. habil, tszv. egyetemi docens,
ELTE TTK FFI, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék
Hogyan látták a 19. század végi magyar geográfusok az európai nagyhatalmak tengerentúli gyarmatosító politikáját?

10:40-10:45

Korreferátum: SOLTÉSZ BÉLA PHD adjunktus, ELTE TáTK, Emberi Jogi és Politikatudományi Tanszék

10:50-11:10

FARKAS GYÖRGY PhD egyetemi adjunktus, ELTE TTK FFI, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék

Meg nem vívott „hídfőcsaták"?

11:10-11:15

Korreferátum: NAGY ALÍZ PhD adjunktus, ELTE TáTK Emberi Jogi és Politikatudományi Tanszék

11:20-11:40

EMBER ÉS KÖRNYEZET

JANKÓ FERENC dr. habil, egyetemi docens, ELTE TTK FFI, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék

Környezeti ügyek a rendszerváltás utáni Magyarországon

11:40-11:45

Korreferátum: GÉBERT JUDIT PHD adjunktus, ELTE TáTK, Társadalomkutatások Módszertana Tanszék

11:50-12:10

VARGA GYÖRGY PhD-hallgató, ELTE TTK FFI, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék

A társállattartás földrajzai Magyarországon

12:10-12:15

Korreferátum: BARNA ORSOLYA PhD-hallgató, Szociológia DI, Interdiszciplináris Társadalomkutatások

12:20-12:40

VÁROSFÖLDRAJZ

BERKI MÁRTON PhD egyetemi adjunktus – BOTTLIK ZSOLT dr. habil, egyetemi docens
ELTE TTK FFI, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék

A hatalom térkialakítása a posztszovjet városi térben – Chişinău (Moldova) és Lviv (Ukrajna) példáján

12:40-12:45

Korreferátum: SZABÓ MIKLÓS PHD adjunktus ELTE TáTK, Kisebbségpolitika Tanszék

12:50-13:10

TERÜLETFEJLESZTÉS

GORDOS TAMÁS PhD egyetemi adjunktus, ELTE TTK FFI, Társadalom- és Gazdaságföldrajzi Tanszék

Hol a határ? – A fővárosi agglomeráció térbeli növekedésének aktuális kérdései

13:10-13:15

Korreferátum: BARTA GERGŐ PhD-hallgató, Szociológia DI, Interdiszciplináris Társadalomkutatások

13:20-13:50

PÓDIUMBESZÉLGETÉS

TANULSÁGOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JÖVŐ

Vezeti: Gyuris Ferenc és Prónai Csaba

A workshopot az NKFIH 124991 számú projektje támogatta

ELŐADÁS-ANNOTÁCIÓK

Barta Géza:
Territorialitás, lokalitás, identitás

A társadalomföldrajz és az egyéb társadalomtudományok között lévő diszciplináris izoláltságot jelentős mértékben változtatták meg a „kulturális" és a „térbeli fordulat" nevekkel illetett paradigmaváltások. Míg a kulturális fordulat a földrajzban a korábban nem jellemző társadalomfilozófiák alkalmazását, az antropológiai megközelítések térnyerését és metodológiai megújulást eredményezett, addig a térbeli fordulat a földrajzi térszemlélet és általában a térelméletek expanzióját okozta a társadalomtudományokban. Ahogyan megkerülhetetlenné vált a társadalomföldrajzban Foucault, Bourdieu vagy Giddens, hasonlóképp, a tér szerepét fontosnak tartó társadalomtudományi munkák elméleti hátterét Soja, Harvey vagy Massey keretezi. Mindebből (is) következően a késő modern társadalmak tudományos vizsgálata nehezen képzelhető el a térkonstrukciók mellőzésével, éppen ezért indokoltak a földrajz és a szociológia, antropológia, illetve egyéb társadalomtudományok közötti transz- és interdiszciplináris megközelítések, különösen Magyarországon, ahol az ilyen együttműködések nóvumnak tekinthetők.

Az egyik lehetőség, mivel a territorialitás, a lokalitás és a regionalizmus az identitás különféle alakzatait hozzák létre, a tér materiális és szimbolikus konstrukcióinak identitástermelő képességének interdiszciplináris vizsgálata.

Berki Márton – Bottlik Zsolt:
A hatalom térkialakítása a posztszovjet városi térben – Chişinău (Moldova) és Lviv (Ukrajna) példáján

Az európai posztszovjet térben viharos történelme során különböző hegemón csoportok váltották egymást, akik a hatalmukat nemcsak a városi tájkép átformálásával kívánták a földrajzi térbe „írni", hanem számos esetben a városi társadalom gyökeres átalakítása révén is. A térségben lévő városok társadalmi konfliktusainak egyik dimenzióját a lakosság vegyes etnikai összetétele, illetve az idők során kialakult többrétegű identitás adja. Mindez az esetek jelentős többségében egymással versengő emlékezeteket, emlékezetpolitikai törekvéseket is kialakított. Ennek fényében az sem meglepő, hogy még a város történetével foglalkozó munkák döntő többsége is valamilyen nemzeti/közösségi perspektívából meséli el az eseményeket, azaz még a helytörténet-írásnak is léteznek különböző „rétegei".

Előadásunkban két település kerül a fókuszba. Egyrészt a helyi településhálózat csúcsán lévő fővárost vizsgáljuk a Moldovai Köztársaság városainak történeti-földrajzi kontextusában, másrészt a többszörös társadalmi, geopolitikai törésvonalon fekvő nyugat-ukrajnai Lviv városát mutatjuk be városföldrajzi aspektusból.

A városok jelenlegi status quo-ja azért is rendkívül figyelemre méltó, mert az előadásban érintett, ám annál fordulatosabb múlt nyomai lépten-nyomon felsejlenek a városokban. Tanulmányunkban ezt az összetettséget és rétegzettséget a palimpszeszt fogalmára támaszkodva értelmezzük. Emellett összefoglaljuk, hogy a hatalom hogyan próbálta pozícióit a városban megerősíteni az épített környezet formálásával, illetve a különböző léptékek identitáskonstrukciónak hatalmi erősítésével.

Farkas György:
Meg nem vívott „hídfőcsaták"?

Az előadás az első világháborút lezáró párizsi béketárgyalásokon a csehszlovák tárgyalódelegáció részéről az új államalakulat keleti felének „dunai határait" biztosító érvkészlet mögé felsorakoztatott szakértői háttéranyagok egy részét mutatja be és vizsgálja meg közelebbről. A „dunai határ" indokoltságának alátámasztásaként a delegáció szakértői részéről földrajzi és katonai szempontok egyaránt felmerültek, sőt, ezek vegyítéseként – a fennmaradt dokumentumok tanúsága alapján – komolyan foglalkoztak a jobbparti „dunai hídfők" igénylésének kérdéskörével is. A „hídfő-követelések" indoklásaként felhozott sajátos érvek és megfontolások földrajzi szempontú elemzése és értelmezése a földrajztudomány-történet adott témára vonatkozó ismeretanyagának bővítését és elmélyítését célozza meg.

Gordos Tamás:
Hol a határ? – A fővárosi agglomeráció térbeli növekedésének aktuális kérdései

A fővárosi agglomeráció kutatása mindig tartogat érdekes kérdéseket a kutató számára. A települések átalakulnak kezdik elveszíteni egyedi karakterüket, sematizálódnak. A külső kerületek és a szomszédos települések közötti határ „elmosódik". Különösen személygépjárművel közlekedve látványos az urbánus folyosók kiépülése.

Mindez számos konfliktust generál, az ingázás, a napi életciklusok ütközése, vagy éppen a „helyiek" és a „betelepülők" eltérő kulturális, gazdasági háttere miatt is. Ami a jelenséget kutatási szempontból érdekessé teszi, hogy ezek az agglomerálódási és szuburbanizációs folyamatok egyre tovább gyűrűznek/tek. A csendes „kertvárosi álom" megtalálásához már az agglomeráció agglomerációjába kell kiköltöznie az erre vágyóknak. De hol van ez most? 50 km-re a fővárostól? Nógrádban, Hevesben, esetleg Bács-Kiskunban?

A városiasodás és a szuburbanizációs folyamatokat a CSOK bevezetése és a fővárosi ingatlanárak az elmúlt években tapasztalható emelkedése is hajtotta, de a motorizáció is jelentősen könnyítette az ingázást. A COVID-19 által okozott pandémiás helyzet is történelmi léptékben nagyon gyorsan átrendezte a munkaerőpiaci viszonyokat, általánossá téve a távmunkát és „feltördelve" a megszilárdult életvezetési formákat. A helyhez és a munkarendhez kötöttség fellazulása a munkaerőt is mobilabbá tette.

Így a közeljövő érdekes kutatási témája az (lesz/lehet), hogy hol a határ? Hol tart most az agglomeráció térbeli növekedése a fizikai térben, illetve a gazdasági reál-folyamatok terében? Milyen fejlődési tengelyek mentén milyen karakteres irányokba növekszik a fővárosi agglomeráció?

Gyuris Ferenc:
Hogyan látták a 19. század végi magyar geográfusok az európai nagyhatalmak tengerentúli gyarmatosító politikáját?

A hazai geográfusok a diszciplína 1870 utáni intézményesülését követően – a más európai országokban kirajzolódó trendekkel összhangban – lényegileg egyetértettek abban, hogy a földrajztudománynak kiemelt szerepet kell játszania a magyar nemzeti identitás, valamint Magyarország nemzetközi imázsának megerősítésében. Az európai nagyhatalmak tengerentúli gyarmatosító törekvéseiről azonban, amelyeket a nyugat-európai értelmiség java része dicsőséges civilizációs

küldetésnek tartott, a magyar geográfusok ambivalens nézeteket vallottak. A konferencián ezt a jelenséget kívánom körüljárni a Magyar Földrajzi Társaság folyóirata, a Földrajzi Közlemények korabeli számai alapján.

Jankó Ferenc:
Környezeti ügyek a rendszerváltás utáni Magyarországon

Az előadás a modernkori Magyarország történetében, de különösen a rendszerváltozás utántól napjainkig terjedő időszakban vizsgálja a Kárpát-medencei környezetváltozások, természetátalakítások (vízrendezés, erdőírtás és erdősítés, urbanizáció), természeti erőforrás-kiaknázás következtében fellépő tudományos vagy akár társadalmi vitákkal járó környezeti ügyeket. Az alföldi folyószabályozásokkal kapcsolatos éghajlatváltozás-viták, a Bős-nagymarosi vízlépcső rendszerváltó ügye, a Hévíz-Nyirád konfliktus lehetőséget teremtenek arra, hogy a tudomány, az állam, a civilek vagy a média szerepét vizsgáljuk környezeti helyzetünk alakításában. De hozzájárulnak a közelmúlt környezeti ügyeinek megértéséhez is, amelynek áttekintését egy sajtóelemzés alapján készített adatbázis segíti. Az előadás végeredményben arra a kérdésre keresi a választ, hogy miképp alakult a természethez, a környezethez való viszonyunk a tágabb-szűkebb hazánkban, és ezek alapján milyen megfontolások várnak ránk a közeli jövőben.

Varga György:
A társállattartás földrajzai Magyarországon

Az elmúlt néhány évtizedben több társadalomtudományhoz hasonlóan a társadalomföldrajzban is egyre többen kezdtek el foglalkozni olyan témákkal, amelyekben központi szerepe van az állatoknak. A társadalmi-gazdasági szempontból egyre nagyobb jelentőséggel bíró társállattartás különböző aspektusainak vizsgálata különösen izgalmas kutatási terepet jelent a társadalomtudósoknak. A geográfusok a vonatkozó tudományos diskurzusokhoz mindenekelőtt a területi szempontok beemelésével tudnak csatlakozni. Példaként említhetők a városi társállattartás jellegzetességeit feltáró földrajztudományi közelítésű vizsgálatok. A magyar, illetve kelet-közép-európai földrajztudományban azonban mindeddig kevés munka foglalkozott a társállattartással, jóllehet a szűken vett tudományos szférán kívül is komoly érdeklődés mutatkozik a téma iránt.

Előadásomban a társállattartás térhasználati kérdéseit vizsgáló kutatásom már meglévő eredményeit mutatom be. Célom, hogy ezzel rávilágítsak az állatokkal foglalkozó társadalomtudományi közelítésű kutatásokban rejlő lehetőségekre. Az ilyen kutatások ugyanis azon túl, hogy elősegítik egy sokáig a társadalomtudományok érdeklődési körén kívül maradt csoport, az állatok megismerését; hozzájárulnak a társadalomról meglévő ismereteink bővítéséhez is.